

Passend onderwijs en jeugdhulp: een gedeelde verantwoordelijkheid Notitie Denktank Transformatie Jeugdstelsel

Joanka Prakken, Nederlands Jeugdinstituut
Chaja Deen, Nederlands Jeugdinstituut
Bas Wijnen, Nederlands Jeugdinstituut

Juni 2014

Vanaf 2015 zijn gemeenten verantwoordelijk voor preventie, jeugdhulp, jeugdbescherming, passend onderwijs, de Participatiewet en de uitgebreide Wmo. Het Nederlands Jeugdinstituut nam daarom het initiatief om onder voorzitterschap van Job Cohen met bestuurders uit de jeugdsector te discussiëren over de vraag welke thema's écht om anders werken vragen en daarvoor bouwstenen aan te reiken.

Deze zogeheten Denktank Transformatie Jeugdstelsel ging daarbij ook het gesprek aan met cliënten, gemeenten, onderwijs en bestuurders uit de langdurende zorg voor jeugdigen met een beperking. De notitie *Passend onderwijs en jeugdhulp: een gedeelde verantwoordelijkheid* is onder andere in dit kader ontwikkeld. De volgende onderwerpen komen aan bod:

1. Passend onderwijs en jeugdhulp: een gedeelde verantwoordelijkheid
2. De kaders
2. Sturen met kennis en beleid
3. Samenwerken in opvoeden, opgroeien en ontwikkelen
4. Speciale voorzieningen: samenwerken aan (beter) passend onderwijs en preventie schooluitval
5. Onderwijs-zorgarrangementen, passend onderwijs en de nieuwe Jeugdwet
6. Arbeidstoeleiding voor kwetsbare jongeren: transformeren in een breder kader
7. Acht aanbevelingen om de gezamenlijk ambities te realiseren

Voor meer informatie over de Denktank Transformatie Jeugdstelsel en zijn eindadvies *Beter met minder*: <http://www.nji.nl/denktank-transformatie-jeugdstelsel>.

1. Passend onderwijs en jeugdhulp: een gedeelde verantwoordelijkheid

Met de stelselwijzingen in het kader van passend onderwijs en de transitie jeugdzorg wordt de verantwoordelijkheid voor hulp aan kinderen en gezinnen die extra ondersteuning nodig hebben, belegd bij schoolbesturen en gemeenten. Het accent moet komen te liggen op een stevige basis en betere preventie en vroeghulp. Schoolbesturen krijgen de opdracht en de middelen om elk kind passend onderwijs te bieden, terwijl gemeenten verantwoordelijk worden voor hulp aan jeugdigen en ouders in gezin, wijk en buurt. Beide partijen hebben de wettelijke opdracht om de verschillende speelvelden met elkaar te verbinden en de plannen over en weer af te stemmen in het verplichte ‘op overeenstemming gerichte overleg’ (OOGO).

Afstemming ligt voor de hand omdat de achterliggende gedachte van deze beleidswijzigingen dezelfde is, namelijk: bevorderen dat kinderen en ouders die behoefte hebben aan hulp bij het opgroeien, de opvoeding en het onderwijs (kosten-)effectiever, sneller en preventiever ondersteuning krijgen. Tegelijkertijd moet er een eind komen aan de explosieve groei van gespecialiseerd onderwijs en gespecialiseerde zorg. Alleen al vanwege de aangekondigde bezuinigingen waarmee de jeugdsector te maken krijgt, is een vernieuwing nodig die verder gaat dan een stelselwijziging. Daarbij is de inzet dat alle kinderen gezond en veilig kunnen opgroeien en bij problemen kunnen rekenen op effectieve zorg, die hen helpt om te kunnen (blijven) deelnemen aan het ‘gewone’ leven. Deze hulp moet zoveel mogelijk in en met de eigen sociale omgeving geboden worden. Als het even kan zo licht als mogelijk, maar ook zo specialistisch en intensief als nodig. Het aantal hulpverleners met wie ze te maken hebben, wordt tot een minimum beperkt. Het veronderstelt een transformatie - zoals dat in de zorg voor jeugd heet - waarbij de eigen verantwoordelijkheid en het probleemoplossend vermogen van burgers versterkt worden. Het stelsel moet zo ingericht worden dat er een ongedeelde primair proces ontstaat waarin de sociale netwerken van burgers versterkt worden en waarbinnen zo nodig adequaat naar specifieke vormen van hulp opgeschaald en zo snel mogelijk weer afgeschaald kan worden. Dit veronderstelt een praktijk waar (kosten-)effectief en reflectief werken het uitgangspunt is.

Vaak gaan passend onderwijs en de transitie jeugdzorg over dezelfde jeugdigen. Veel problemen van jeugdigen spelen namelijk zowel thuis als op school als in de vrije tijd maar worden veelal door verschillende diensten en hulpverleners opgepakt. De stelselwijzigingen moeten een eind maken aan de bestaande versnippering en verkokering binnen de jeugdketen en het aanpalende onderwijsveld. Een integrale aanpak waarbij de verbinding wordt gelegd tussen jeugdhulp en het (passend) onderwijs is een belangrijke randvoorwaarde voor het welslagen van geformuleerde ambities.

Door de transitie jeugdzorg en passend onderwijs ontstaan er nieuwe verhoudingen en nieuwe mogelijkheden voor gemeenten en schoolbesturen om de zorg voor kinderen, jongeren en gezinnen gezamenlijk vorm te geven. Hiervoor kunnen en moeten ze de komende jaren nog meer samen optrekken dan zij wellicht al deden. Deze notitie schetst de kaders van zowel de transitie jeugdzorg als passend onderwijs en beoogt richting te geven aan de invulling die gemeenten en onderwijs aan die samenwerking kunnen geven.

2. De kaders

Om de samenwerking in de praktijk vorm te geven, is het van belang de wettelijke kaders te kennen.

Kader transitie jeugdzorg

De nieuwe Jeugdwet, die in 2015 moet ingaan, voorziet in een decentralisatie van alle ondersteuning, hulp en zorg voor jeugd en ouders naar gemeenten, zowel bestuurlijk als financieel. Gemeenten zijn hierdoor beter in staat om integraal beleid te ontwikkelen en maatwerk te leveren, afgestemd op de lokale situatie en uitgaande van mogelijkheden en behoeften van individuele jeugdigen en hun ouders. Door de verantwoordelijkheid voor een positief opvoed- en opgroei-klimaat, voor preventie en vroegsignalering tot en met de (zware) gespecialiseerde zorg en de uitvoering van kinderbeschermingsmaatregelen en jeugdreclassering neer te leggen bij gemeenten, wordt het eenvoudiger om de bestaande verkokering te doorbreken en verbindingen te leggen tussen zorg, onderwijs, werk en inkomen, welzijn, sport en veiligheid.

In de Jeugdwet wordt het wettelijk recht op zorg geschrapt. Gemeenten krijgen een jeugdhulpplicht. Zij moeten een jeugdhulpvoorziening treffen, als jeugdigen en hun ouders er op eigen kracht niet uitkomen. Ook is bureau jeugdzorg niet langer de wettelijk verankerde toegang tot gespecialiseerde zorg. De gemeente is verantwoordelijk voor:

1. Preventie, vroegsignalering en vroeginterventie van opgroei- en opvoedingsproblemen, psychische problemen en stoornissen.
2. Versterking van het opvoedklimaat in gezinnen, wijken, scholen en kinderopvang.
3. Het treffen van voorzieningen voor jeugdhulp bij problemen met het opgroeien en opvoeden, psychische problemen en stoornissen, zelfredzaamheid en maatschappelijke participatie, zo nodig met extra daarop afgestemde ondersteuning vanuit de school.
4. Het op een laagdrempelige en herkenbare wijze advies geven over, vaststellen en verstrekken van de aangewezen vorm van jeugdhulp.
5. De toegang tot het gedwongen kader en de uitvoering van kinderbeschermingsmaatregelen en jeugdreclassering.

Op grond van de nieuwe Jeugdwet voert de gemeente een samenhangend jeugdbeleid dat eens in de vier jaar wordt vastgelegd in een plan. Dat plan beschrijft onder meer de visie van de gemeente op het jeugdbeleid en de uitvoering daarvan. Dat omvat ook de regels over de toekenning van individuele voorzieningen, de afwegingen die daarbij gemaakt worden, de beoogde uitkomsten, de kwaliteitseisen en de medezeggenschap van kinderen, ouders en andere verzorgers die jeugdhulp krijgen. Dit plan kan pas worden vastgesteld na overleg met de samenwerkingsverbanden passend onderwijs.

Kader passend onderwijs

Passend onderwijs beoogt zoveel mogelijk leerlingen in staat te stellen regulier onderwijs te volgen, ook kinderen die behoefte hebben aan extra ondersteuning. Kinderen voor wie dat niet volstaat, kunnen nog steeds naar het speciaal onderwijs. Passend onderwijs bereidt kinderen voor op een vervolgopleiding en op participatie in de samenleving. Scholen krijgen een zorgplicht: de verantwoordelijkheid om elk kind een goede onderwijsplek te

bieden. Voorkomen moet worden dat kinderen thuiszitten. Doel van passend onderwijs is om onderwijsbeperkingen zo preventief mogelijk aan te pakken, minder te medicaliseren en extra ondersteuning in het onderwijs volgens de principes van 1 gezin, 1 plan af te stemmen op de inzet vanuit andere sectoren, zoals de jeugdzorg, de Wmo-zorg en de arbeidsmarkt. Om passend onderwijs te realiseren vormen reguliere en speciale scholen samen regionale samenwerkingsverbanden. De scholen in het samenwerkingsverband maken afspraken over de ondersteuning aan leerlingen en de bekostiging daarvan. De huidige sterk medisch geïoriënteerde landelijke indicatiestelling wordt afgeschaft. Hierdoor ontstaat er meer ruimte om bij de toekenning van extra onderwijssteuning uit te gaan van de onderwijsbeperking van een leerling.

Samenwerkingsverbanden worden verantwoordelijk voor:

- Een dekkend aanbod van onderwijsvoorzieningen zodat alle kinderen daadwerkelijk een goede onderwijsplek krijgen;
- Sterke basisondersteuning op alle scholen in het samenwerkingsverband;
- Toewijzing van extra ondersteuning in het onderwijs;
- Beheersing van het beschikbare budget voor onderwijssteuning;
- Doorgaande leer- en ontwikkellijnen in samenwerking met jeugdhulp en andere onderwijssectoren.

Samenwerkingsverbanden leggen hun beleid ten minste elke vier jaar vast in het ondersteuningsplan. Dit plan kan pas worden vastgesteld na overleg met de gemeente.

Kader samenwerking

Gemeenten en samenwerkingsverbanden hebben deels gemeenschappelijke verantwoordelijkheden die om een samenhangende aanpak vragen:

1. Jeugdhulp en onderwijssteuning:
 - a) Preventie en basisondersteuning;
 - b) Signalering;
 - c) Integrale beoordeling en analyse;
 - d) Integraal arrangeren en toewijzen van extra ondersteuning in het onderwijs en jeugdhulp;
 - e) Bieden van extra ondersteuning in het onderwijs, jeugdhulp en/of gezinsondersteuning.
2. Onderwijshuisvesting en leerlingenvervoer.
3. Leerplicht en thuiszitters.
4. Arbeidstoeleiding voor kwetsbare jongeren.
5. Doorgaande onderwijs- en ontwikkelingslijnen in onderwijs en jeugdhulp.

Gezamenlijk hebben gemeenten en samenwerkingsverbanden zeggenschap over alle ondersteuning en hulp voor jeugdigen, gezinnen en scholen. Dit biedt kansen. De bestuurlijke verhoudingen tussen samenwerkingsverbanden en gemeenten zijn horizontaal: beide partijen hebben een eigen taak en verantwoordelijkheid. De gemeente en het onderwijs kunnen elkaar niet dwingen bepaalde keuzes te maken, maar zijn in de uitvoering van hun taken wel sterk afhankelijk van elkaar. De horizontale verhoudingen zijn

wettelijk vastgelegd in het ‘op overeenstemming gerichte overleg’. Gemeente en onderwijs worden in beide wetten opgeroepen te streven naar overeenstemming, maar dit is niet af te dwingen. Toch is die overeenstemming belangrijk. Slechte samenwerking kan immers leiden tot het afschuiven van problemen waardoor kinderen tussen wal en schip vallen of te makkelijk doorverwezen worden naar duurdere vormen van jeugdhulp en speciaal onderwijs. Ook kan dit leiden tot meer thuiszitters of een grotere instroom in sociale voorzieningen. En dat is nou net wat de transitie jeugdzorg en het passend onderwijs moeten voorkomen.

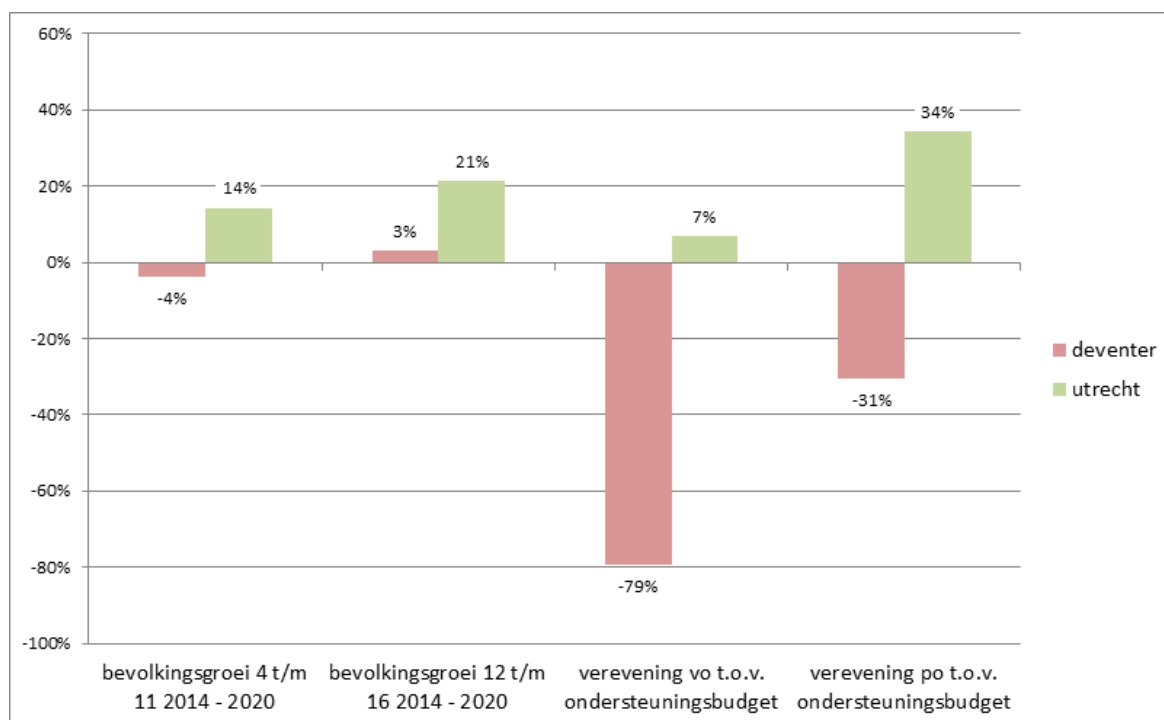
2. Sturen met kennis en beleid

Als gemeenten en samenwerkingsverbanden ervoor kiezen om te werken vanuit een gezamenlijke visie op opgroeien, opvoeden en ontwikkelen en ze die visie leidend laten zijn voor beleidskeuzes, inzet van middelen en aansturing wordt het mogelijk veel beter aan te sluiten bij de specifieke ondersteuningsbehoeften van jeugdigen, gezinnen en scholen.

Om een gezamenlijke aanpak te realiseren moeten niet alleen dat medewerkers op alle niveaus (bestuur, beleid en uitvoering) weten wat de ambities zijn, ook moeten de effecten van vernieuwingen en de samenwerking gemonitord en zo nodig bijgestuurd worden. Met het oog hierop moeten vooraf werkwijze, doelen en prestatie-indicatoren vastgelegd worden, periodiek effectmetingen plaatsvinden om op grond daarvan verbeteringen door te voeren. Om een kosteneffectiever stelsel te realiseren moet bewezen effectieve kennis in de praktijk benut worden en kennis continu doorontwikkeld worden. Dit geldt zowel voor de invoering van passend onderwijs als de transformatie van de zorg voor jeugd en dus ook voor de samenwerking tussen beide domeinen.

Daarnaast is het van belang om de financiële kaders van beide sectoren en de belangrijkste feiten en cijfers te kennen. Landelijk is er op dit moment circa 2,2 miljard euro beschikbaar voor passend onderwijs en nu nog 3,5 miljard euro voor jeugdhulp. Het budget voor passend onderwijs blijft de komende jaren gelijk, terwijl het budget voor jeugdhulp daalt met 450 miljoen naar ruim 3 miljard euro. In beide stelsels wordt het beschikbare budget straks op een andere manier over het land verdeeld: passend onderwijs-regio's die op dit moment meer dan landelijk gemiddeld verwijzen naar speciaal onderwijs gaan er straks op achteruit, de zogenoemde verevening. Het beschikbare budget voor jeugdhulp wordt volgens een nieuw, objectief verdeelmodel toegekend aan gemeenten. Gemiddeld krijgen gemeenten straks 13% minder inkomsten voor jeugdhulp. Ook in de jeugdhulp zal een verevening worden toegepast: regio's met een bovengemiddeld zorggebruik gaan er vanaf 2016 extra op achteruit, regio's met een relatief laag zorggebruik gaan minder terug in inkomsten. In mei 2014 komen de eerste berekeningen voor het verdeelmodel beschikbaar. Een andere factor die de komende jaren in veel regio's een rol gaat spelen is de bevolkingskrimp. Landelijk is een trend te zien van bevolkingsgroei in grote steden en een krimp op het platteland. Ruim driekwart van de jeugdhulpregio's en samenwerkingsverbanden passend onderwijs krijgt de komende jaren te maken met die bevolkingskrimp. De rest blijft qua inwonersaantal stabiel of krijgt te maken met groei. Gemeenten en samenwerkingsverbanden moeten hiermee in hun meerjarenbegroting rekening houden.

In tabel 1 zijn twee passend onderwijs-regio's naast elkaar gezet. Duidelijk wordt dat het ene samenwerkingsverband (Deventer VO) de komende jaren te maken krijgt met forse bezuinigingen op passend onderwijs in combinatie met een krimpend aantal leerlingen, terwijl in de andere regio (Utrecht PO) juist sprake is van een enorme leerlingengroei en stijgende inkomsten voor passend onderwijs.

Tabel 1: bevolkingsgroei en verevening in samenwerkingsverband passend onderwijs Deventer VO en Utrecht PO.

Door de beschikbare gegevens over het gebruik van zorg, het beroep op ondersteuning in het onderwijs en de krimp/groei van het aantal jeugdigen met elkaar te combineren, wordt de samenhang tussen jeugdhulp en onderwijs in een gemeente of samenwerkingsverband inzichtelijk. Feiten en cijfers geven richting aan gezamenlijk beleid en vormen de basis voor keuzes die gemaakt moeten worden bij de programmering van het lokale aanbod.

3. Samenwerken in opvoeden, opgroeien en ontwikkelen

Er voltrekt zich pas een wezenlijke verandering in het jeugdstelsel als er meer werk gemaakt wordt van een stevige pedagogische basis in het onderwijs, de kinderopvang, buitenschoolse opvang en andere pedagogische voorzieningen. Dat betekent dat – naast de educatieve kerntaken – ook de pedagogische opgave van de school op een kwalitatief hoog niveau vervuld wordt. Ook thuis en in de wijk (of bij adolescenten ook daarbuiten) is de kwaliteit van pedagogische interventies en de veiligheid van de leefomgeving belangrijk. Een veilig schoolklimaat draagt bij aan de veiligheid in de wijk en andersom. Succes op school is een belangrijke beschermende factor in de ontwikkeling van jeugdigen. Een ononderbroken schoolloopbaan, het voorkomen van schooluitval en een samenhangende aanpak van vraagstukken thuis, in de wijk en op school dragen bij aan het gezond en veilig opgroeien van jeugdigen en een goede voorbereiding voor de toekomst.

Samenwerking gericht op opvoeden, opgroeien en ontwikkeling veronderstelt een stevig netwerk waarbinnen afstemming plaatsvindt over de preventieve inzet (versterken van eigen kracht van jeugdigen, ouders en basisvoorzieningen) en lichte ondersteuningsvragen maar van waaruit ook zo nodig de toegang naar jeugdhulp en onderwijsondersteuning geregeld wordt.

Voor netwerkvorming rond het primair onderwijs lijkt er een vanzelfsprekende verbinding te vormen met de wijkaanpak waar veel gemeenten nu voor kiezen. De meeste leerlingen in het primair onderwijs gaan immers naar een school in hun wijk. Voor het vo, het mbo en voor kwetsbare jeugdigen die gebruik maken van speciale onderwijsvoorzieningen (sba, PrO, (v)so en OPDC's) zijn aanvullende scenario's aan de orde om de pedagogische basiskwaliteit van scholen met jeugdhulpexpertise te versterken en een effectieve samenhangende aanpak van ondersteuningsvragen thuis, op school en in de vrije tijd te realiseren. Dit betekent dat een aantal functies in het onderwijs en de jeugdhulp in samenhang wordt vormgegeven:

- Preventie en signalering
- Arrangeren, toeleiden, toegang
- Afstemmen acties in de uitvoering.

Samenwerken bij preventie en signalering

Bij een goed pedagogisch schoolklimaat besteedt de school niet alleen aandacht aan onderwijsprestaties maar ook aan andere factoren die van invloed zijn op het functioneren en de ontwikkeling van leerlingen op de school en in de klas. De kwaliteit van het veilige en zorgzame schoolklimaat heeft direct invloed op het voorkomen of terugdringen van wangedrag zoals pesten, diefstal, agressie en vandalisme. Een heldere ondersteuningsstructuur met duidelijke taken en bevoegdheden voor leraren, intern begeleiders, zorgcoördinatoren, teamleiders en schoolleiders draagt bij aan het realiseren van deze basis.

Scholen (en kinderopvang) en partners vanuit de wijk en gemeentelijke diensten (bijvoorbeeld de GGD) bieden een samenhangend pakket van preventieve activiteiten, ondersteuning of programma's voor alle jeugdigen en hun ouders, afgestemd op de behoeften van wijken en scholen. Dit moet de gezonde en veilige ontwikkeling van jeugdigen stimuleren en ouders en professionals in de basisvoorzieningen bij hun opvoedtaak helpen.

Slimme verbindingen tussen de school(locatie) en opvoed- en opgroei-ondersteuning versterken de pedagogische kracht van de wijk. Denk bijvoorbeeld aan lessen, trainingen of voorlichting op het gebied van sociale vaardigheden, gezonde leefstijl, weerbaarheid, veilig verkeersgedrag en omgaan met vuurwerk. Ook organiseren bijvoorbeeld het kinder- en jeugdwerk, buurtwerk en sportverenigingen in gemeenten activiteiten om de positieve ontwikkeling van kinderen te bevorderen. Voor ouders zijn er veelal op wijkniveau laagdrempelige activiteiten om ondersteuning te bieden bij het opvoeden.

Preventie door positieve bekrachtiging

De regels van de school moeten helder en prominent gecommuniceerd worden, zodat leerlingen, ouders en medewerkers weten welk gedrag gewenst is. Dat is een van de tien principes van *Schoolwide Positive Behavior Support* (SWPBS), een schoolbreed preventief programma om positief gedrag op school te bevorderen. De kern van SWPBS is duidelijkheid geven over gewenst gedrag en dat gewenste gedrag stimuleren door positieve bekrachtiging.

Uit onderzoek in het buitenland blijkt dat SWPBS een positief effect heeft op het gedrag, de leerresultaten, de veiligheidsbeleving en sfeer op school, en de betrokkenheid bij school. Ook wordt een afname van disciplinaire maatregelen

Het op overeenstemming gerichte overleg tussen schoolbesturen en gemeenten zal er onder andere gaan over de vraag hoe deze vormen van basisondersteuning en preventie goed op elkaar afgestemd en zo efficiënt mogelijk ingezet kunnen worden zodat ze elkaar kunnen versterken.

Triple P: Integrale aanpak en samenhang

Triple P staat voor *Positief Pedagogisch Programma*, een in Australië ontwikkeld programma dat zich richt op de preventie van psychosociale problematiek bij kinderen door opvoedingsondersteuning aan ouders. *Triple P* is een methode waarin ouders een positieve opvoedstijl en veel praktische vaardigheden aanleren. Het maakt ouders competent. Specifiek voor het programma is de integrale aanpak met vijf niveaus van interventie die elkaar opvolgen. Daarmee ontstaat een keten aan opvoedingsondersteuning die ouders advies en steun op maat biedt. Het programma is toepasbaar in de hele keten opvoedingsondersteuning van preventie tot hulp bij ernstige opvoedproblemen. *Triple P* wordt in de praktijk uitgevoerd door lokale en regionale instellingen op het gebied van jeugdgezondheidszorg, maatschappelijk werk, jeugdzorg, opvoedingsondersteuning, gespecialiseerde gezinsverzorging, jeugd-ggz, speciaal onderwijs, kinderopvang, welzijnswerk, en regionale MEE-voorzieningen voor ouders en kinderen met beperkingen. Zij voeren een of meer onderdelen van het programma uit en werken allemaal vanuit dezelfde pedagogische basisprincipes. De praktijk laat zien dat ouders het prettig vinden wanneer

Beroepskrachten op scholen, in de kinderopvang, de jeugdgezondheidszorg en andere lokale voorzieningen moeten beschikken over de kennis, vaardigheden en attitude om bij jeugdigen én ouders te signaleren of er belemmeringen zijn in de ontwikkeling en of er extra ondersteuning vanuit onderwijs, welzijn, veiligheid of hulpverlening gewenst dan wel noodzakelijk is. Zij moeten deze signalen op een positieve en gelijkwaardige wijze kunnen bespreken met jeugdigen en/of de ouders. Als de eigen aanpak onvoldoende resultaat oplevert, moeten zij ook weten wanneer, waar en hoe zij deze signalen met anderen kunnen delen om zo nodig extra ondersteuning in te schakelen.

Met name jeugdartsen en jeugdverpleegkundigen, pedagogisch medewerkers in de kinderopvang en leraren, ib'ers en zorgcoördinatoren in het onderwijs en leerplichtambtenaren spelen een belangrijke rol in het signaleren van ontwikkelingsproblemen bij jeugdigen en de noodzaak om extra ondersteuning in te zetten. Ook de kraamzorg, verloskundigen, welzijns- en jongerenwerkers, politie en medewerkers van sport- en ontspanningsverenigingen kunnen een signalerende functie hebben. Zij moeten signalen delen met andere – bij het kind of het gezin betrokken – collega's of interne begeleiders en zo nodig advies, passende ondersteuning of een professionele opvoeder inschakelen.

Voor professionals in het onderwijs geldt dat zij in staat moeten zijn om tegemoet te komen aan de speciale behoeften van een leerling. Zo nodig kunnen ze daarbij een beroep doen op specifieke vormen van ondersteuning vanuit de school of daarbuiten vanuit jeugdhulp. Dat kan door advies te vragen of er zolang als nodig hulp bij te halen. Complexe of onduidelijke signalen kan de school ook voorleggen aan een interdisciplinair team (bijvoorbeeld een ondersteuningsteam, wijkteam, ZAT of CJG). In de praktijk kan dit ertoe leiden dat professionals van bijvoorbeeld een wijkteam de leerkracht adviseren over hoe hij het best een signaal over een zorgelijke thuissituatie met ouders kan bespreken.

Veelbelovend is de ontwikkeling van integrale kindcentra: een integrale basisvoorziening voor kinderen van 0 tot 12 jaar die voorziet in opvang, onderwijs, welzijn, hulp en ondersteuning met als doel kinderen een doorgaande ontwikkelingslijn te bieden. Uit wetenschappelijk onderzoek blijkt dat de ontwikkeling van belangrijke basisvaardigheden piekt voor het vijfde levensjaar. In die periode wordt de basis gelegd voor taal, rekenen en sociale vaardigheden. Preventie en vroeginterventie kunnen daarom in die levensfase een groot verschil maken.

Samenwerken bij het arrangeren van en toeleiden naar specifieke jeugdhulp

Voor passend onderwijs en jeugdhulp worden de lange, landelijke indicatieprocedures afgeschaft. Als er extra ondersteuning of jeugdhulp nodig is, moet deze snel ingeschakeld kunnen worden. Leerlingen die meer ondersteuning nodig hebben dan de reguliere school kan bieden maar voor wie speciale onderwijsvoorzieningen niet aan de orde zijn, kan het samenwerkingsverband besluiten om extra ondersteuning in te zetten op de reguliere school. Als dat niet volstaat, kan het samenwerkingsverband besluiten dat deze kinderen een speciale vorm van onderwijs moeten krijgen: speciaal basisonderwijs, leerwegondersteuning en praktijkonderwijs (vanaf 2015-2016) of (voortgezet) speciaal onderwijs.

De wet schrijft niet voor hoe de toewijzing van extra ondersteuning moet verlopen, het samenwerkingsverband kan daar zelf invulling aan geven. Wel moet de toewijzing van hulp in overleg met ouders en kind, en waar nodig multidisciplinair verlopen.

Toegang tot hulp in drie weken

Een slim overdrachtsformulier speelt in Breda een belangrijke rol in een nieuwe toeleidingsroute naar een passend onderwijstraject voor leerlingen die tijdelijk niet in het regulier onderwijs terecht kunnen. Het principe 'één kind, één plan' staat in de route centraal. Het nieuwe formulier inventariseert niet alleen de problemen, maar ook de beschermende factoren en sterke kanten. Het intakegesprek vindt vervolgens plaats bij het gezin thuis. Daarna zoekt een plaatsingscommissie de beste oplossing voor de leerling, in overleg met leerling en ouders. Steeds staan de mogelijkheden centraal en niet de belemmeringen. De nieuwe toeleidingsroute neemt ongeveer drie weken in beslag.

Gemeenten mogen straks zelf bepalen hoe zij een laagdrempelige en herkenbare toegang tot jeugdhulp vormgeven. Dat kan via de Centra voor Jeugd en Gezin, maar ook via wijkteams of door aan te sluiten bij andere basisvoorzieningen in de wijk, zoals de school. De nieuwe Jeugdwet stelt dat er in het multidisciplinaire overleg samen met ouders/jeugdige bepaald wordt wat de eigen mogelijkheden zijn om de problemen op te lossen en welke ondersteuning of hulp er eventueel aanvullend nodig is. Om hulp en ondersteuning zoveel mogelijk in de eigen omgeving te bieden moeten jeugdhulpmedewerkers ernaar streven om direct vanuit het inlooppunt of de school hulp te bieden zonder daarvoor een indicatie af te geven of door te verwijzen. Zij ondersteunen niet alleen jeugdigen en hun ouders maar ook op beroepskrachten in de kinderopvang en het onderwijs. Door hen te adviseren bij opvoedingsvragen kunnen problemen meer dan voorheen in het alledaagse opgelost worden.

Bij complexere vragen moet de school tijdig de specifieke expertise binnenhalen waaraan jeugdigen en hun ouders behoefte hebben. In het gemeentelijke jeugdhulpplan zijn de criteria en procedures voor de toeleiding naar hulp vastgelegd. In situaties waarbij zowel jeugdhulp als onderwijsondersteuning gewenst is, is een samenhangende aanpak thuis, op school en in de wijk/de eigen omgeving cruciaal om alle gezinsdoelen te realiseren. Interdisciplinair overleg moet niet over ouders (en jeugdigen) gaan maar liefst samen met hen plaatsvinden. Dat draagt bij aan de inzet van de juiste ondersteuning waarbij ook de mogelijkheden van de betrokkenen en het netwerk zo goed mogelijk worden benut.

Bij de toeleiding naar specifieke jeugdhulp is het cruciaal dat het mandaat van het professionele netwerk rond de school, de afspraken over de toegang tot jeugdhulp en het mandaat binnen de wijkaanpak goed op elkaar afgestemd worden. Zoals eerder gezegd kan het po relatief makkelijk aanhaken bij de wijkgerichte structuur die veel gemeenten momenteel inrichten, maar geldt dat niet voor vo en mbo en voor schoollocaties voor specifieke ondersteuningsvragen. Voor dat onderwijs moet de aansluiting met de jeugdhulp op schoolniveau geregeld worden en in voorkomende gevallen contact gelegd worden met hulpverlening in de wijk waar de jongere woont en afspraken gemaakt worden over samenwerking.

Integrale samenwerking in het Gooi

Samenwerkingsverband Unita in het Gooi wil de trajecten voor het toewijzen en bieden van extra onderwijsondersteuning integraal verbinden met die van jeugdhulp. In een pilot op twintig scholen wordt hiermee geoefend, in het multidisciplinair overleg (MDO). Hieraan nemen deel de leerkracht, de intern begeleider, de ouders en één of meer deskundigen uit de bovenschoolse 'pool' van het samenwerkingsverband (afhankelijk van de vragen van school en ouders). Op deze wijze ontstaat een integraal beeld van de situatie op grond waarvan de deelnemers samen de gewenste aanpak kunnen bepalen: wat willen en wat kunnen we veranderen? De afgesproken acties zijn gericht op de ondersteuning van het hele systeem: het kind, de leerkracht en de ouders en sluiten aan bij de eigen krachten en mogelijkheden. Iedere aanpak die vanuit het MDO is geïnitieerd wordt gezamenlijk geëvalueerd: zijn de doelen gehaald en hoe kunnen we nu verder?

Binnen het onderwijs en de jeugdhulp ontstaan op dit moment nieuwe vormen van toeleiding naar specifieke hulp. Het risico bestaat dat hierdoor nieuwe schotten ontstaan. Als er specifieke hulp nodig is moet er altijd nauw overleg zijn tussen onderwijs en jeugdhulp. Het heeft dan bijna altijd meerwaarde om integrale arrangementen van onderwijsondersteuning en jeugdhulp tot stand te brengen.

Afstemmen van acties in de uitvoering

Ook al is er tussen onderwijs en jeugdhulp afstemming over de indicaties, dan nog is het niet vanzelfsprekend dat er na het in gang zetten van een hulptraject een terugkoppeling of bijstelling van zo'n traject tot stand komt. Samenhang in de uitvoering van de aanpak op school, thuis en vrije tijd is niet automatisch verankerd in de afspraken. Nu er door de stelselwijzigingen opnieuw nagedacht wordt over de vraag hoe verschillende leefdomen een samenhangende aanpak kunnen ontwikkelen, ontstaan er ook nieuwe kansen om afspraken te maken die elkaars aanpak versterken. De volgende uitgangspunten versterken samenhang in de uitvoering:

- Integrale kindcentra 0-12 zijn als basisvoorziening het vertrekpunt van lokaal preventief jeugdbeleid.
- Een intern begeleider of zorgcoördinator moet leerlingen en hun ouders kunnen ondersteunen bij de meest voorkomende opvoed- en opgroevragen. Zo nodig met advies van een professional elders in de jeugdketen.
- Voorkomen van schooluitval veronderstelt een samenhangende aanpak van onderwijs, jgz en leerplicht.
- Om een samenhangende aanpak in gezin, wijk en school te realiseren moet er één herkenbare, geïntegreerde toegang zijn.
- Het organiseren van alle (toegang tot) ondersteuning in de wijk werkt niet voor sbao, PrO, (v)so, vo en mbo.
- Continuïteit in schoolloopbanen moet altijd één van de doelen zijn bij de inzet van jeugdhulp.

4. Speciale voorzieningen: samenwerken aan (beter) passend onderwijs en preventie schooluitval

Sommige kinderen hebben zulke specifieke onderwijs- en zorgbehoeften, dat een gecombineerd aanbod van (speciaal) onderwijs en jeugdhulp nodig is. Daarvoor moeten samenwerkingsverbanden, speciaal onderwijs en jeugdhulpaanbieders nauw samenwerken. Gelukkig weten speciaal onderwijs en de jeugdhulpinstellingen elkaar steeds beter te vinden en elkaar te versterken. Dat is cruciaal om deze kinderen goed te kunnen helpen.

School2Care

School2Care is een zogeheten plusvoorziening bestemd voor leerlingen van 12 tot 17 jaar die niet of nauwelijks naar school gaan. Deze jongeren hebben vaak dermate complexe problemen dat ze zonder *School2Care* in een internaat of de gesloten jeugdzorg zouden belanden. *School2Care* biedt van 8 uur 's ochtends tot 8 uur 's avonds zorg, onderwijs en begeleide vrijetijdsbesteding met als doel de jongeren in staat te stellen een kwalificatie voor vervolgonderwijs of arbeidsmarkt te behalen en hen daarmee een positief toekomstperspectief te bieden. *School2Care* richt zich op het wegwerken van onderwijsachterstand, het doorbreken van negatieve gedrag patronen en het versterken van de sociale omgeving. Dit is een initiatief van Altra, Spirit, Esprit Scholen en het samenwerkingsverband Amsterdam, ontstaan vanuit de wens samen op te trekken bij leerlingen met complexe problemen en uithuisplaatsing te voorkomen.

In het kader van passend onderwijs kunnen meer leerlingen met behulp van onderwijs-zorg-arrangementen¹ beter passend onderwijs en adequate hulp krijgen. Deze programma's zijn concrete voorbeelden van integrale samenwerking tussen de jeugdhulp, opvoedhulp, onderwijs en onderwijsondersteuning.

Een onderwijs-zorgarrangement richt zich op leerlingen met specifieke onderwijs- en ondersteuningsbehoeften in minimaal twee leefmilieus, waaronder onderwijs. Het gaat om een arrangement dat speciaal onderwijs en één (of meerdere) zorgpartner(s) samen uitvoeren op basis van één gezin, één plan. Deze samenhangende aanpak voor school, vrije tijd en thuis moet onderwijsdeelname mogelijk maken of uitval voorkomen door aan te sluiten bij de ondersteuningsbehoefte van de leerling/doelgroep. We spreken van een goed werkend onderwijs-zorgarrangement als er sprake is van:

- Eén visie en gezamenlijke doelen:
 - onderwijs, jeugdhulp en (extra) ondersteuning vinden plaats op basis van een eensluidende visie;
 - er is sprake van gezamenlijke verantwoordelijkheid die uitmondt in eenduidige doelen en aanpak.
- Afstemming en overleg:

¹ We spreken hier liever nog van onderwijs-zorgarrangementen dan van onderwijs-jeugdhulparrangementen, om aan te geven dat het hier om een programmatische aanpak voor zwaardere ondersteuningsvragen gaat dan bij de afstemming in arrangementen voor onderwijs-jeugdhulp op de reguliere school en in de thuis en vrijetijdssituatie.

- er is multidisciplinair overleg waarbij zowel de hulpverlener als het onderwijs betrokken is;
- er is een goede uitwisseling van informatie; afstemming van doelen en methodieken en een gedeeld begrippenkader;
- verschillen in aanpak worden beperkt, zodat de overgang tussen onderwijs en hulp voor de jeugdige zo klein mogelijk is.
- Een gezamenlijk vormgegeven aanbod:
 - onderwijs, ondersteuners en jeugdhulp bieden dezelfde jeugdigen op elkaar afgestemde activiteiten aan;
 - er is sprake van één gezin, één plan en men richt zich op de totale ontwikkeling van de jeugdige;
 - de verhouding onderwijs, onderzoek (diagnostiek), ondersteuning en jeugdhulp is in balans;
 - momenten van in-, door- en uitstroom uit het gezamenlijke programma worden gezamenlijk bepaald.

5. Onderwijs-zorgarrangementen, passend onderwijs en de nieuwe Jeugdwet

De wetgeving voor passend onderwijs en de nieuwe Jeugdwet zorgen voor nieuwe verhoudingen tussen gemeenten en schoolbesturen. Beide partijen krijgen de verantwoordelijkheid om ervoor te zorgen dat er een dekkend aanbod aan ondersteuning en hulp is voor jeugdigen en hun ouders/gezinnen. Dat biedt unieke kansen om de integrale en interdisciplinaire samenwerking te verbeteren.

Onderwijs-zorgarrangementen kunnen ervoor zorgen dat kinderen met speciale onderwijs- en zorgbehoeften en kinderen voor wie zonder extra hulp geen passende onderwijsplek te vinden is, toch passend onderwijs krijgen. Het aantal thuiszittende leerlingen wordt straks één van de toetsingscriteria voor het toezicht van de Onderwijsinspectie op de samenwerkingsverbanden passend onderwijs. Maar ook gemeenten hebben een rol in het terugdringen van thuiszitters. Allereerst via de leerplichtambtenaar, maar daarnaast hebben ze de verantwoordelijkheid voor ondersteuning, hulp en zorg aan jeugdigen (en hun ouders) bij alle denkbare opgroei- en opvoedingsproblemen, psychische problemen en stoornissen.

Intensieve begeleiding in een speciale voorziening

De Kolibrie in Soest is een onderwijs-zorgarrangement voor kinderen met zulke complexe problemen dat het regulier speciaal onderwijs hen niet de noodzakelijke intensieve zorg kan bieden. Veel van deze kinderen gaan niet naar school. De Kolibrie maakt de kinderen in maximaal twee jaar 'schoolrijp', zodat ze kunnen instromen in het speciaal onderwijs. Ze zitten in groepen van maximaal zes kinderen en krijgen intensieve begeleiding van een leerkracht en een gedragsbegeleider. Naast de gewone vakken als rekenen, taal en wereldverkenning is er veel aandacht voor de sociaal-emotionele ontwikkeling van de kinderen.

6. Arbeidstoeleiding voor kwetsbare jongeren: transformeren in een breder kader

Een substantieel deel van de jongeren slaagt er niet of nauwelijks in om een duurzame positie op de arbeidsmarkt te verwerven. Dit zijn jongeren die (zonder startkwalificatie) uitstromen uit speciaal onderwijs, praktijkonderwijs en mbo 1, voortijdige schoolverlaters uit het regulier onderwijs, jongeren met een beperking en specifieke groepen, bijvoorbeeld jongeren die uit detentie of de residentiële jeugdzorg komen en zwerfjongeren. De achtergronden van deze jongeren zijn erg divers, maar allemaal lopen ze een verhoogd risico om een deel van hun leven, of zelfs hun hele leven buiten spel te staan en in te stromen in sociale voorzieningen of te belanden in de criminaliteit. Elke kwetsbare jongere die erin slaagt daadwerkelijk en duurzaam te participeren op de arbeidsmarkt maakt een verschil. Hij kost de samenleving minder geld aan uitkeringen en zijn gevoel van eigenwaarde groeit.

Er zijn verschillende beleidsontwikkelingen die betrekking hebben op de toeleiding van kwetsbare jongeren naar een startkwalificatie of de arbeidsmarkt. Er is nog veel onduidelijk, te meer omdat deze groep niet alleen te maken kan krijgen met passend onderwijs en de transitie jeugdzorg maar ook met de veranderingen in de AWBZ, de sociale zekerheid (de Participatiewet en de WWB) en de maatregelen in het mbo in het kader van het actieplan *Focus op vakmanschap*.

Om de overgang van school naar werk voor kwetsbare jongeren goed te laten verlopen, is een integrale benadering van groot belang. Gemeenten moeten goed samenwerken met partijen vanuit het onderwijs, de zorg en de arbeidsmarkt om deze jongeren naar een baan te begeleiden. Hiervoor moeten de betrokkenen niet alleen de veranderende regelgeving gericht op participatie kennen en kunnen toepassen, maar vooral ook verbindingen weten te leggen tussen participatie, de transitie jeugdzorg jeugd én passend onderwijs want juist dat biedt nieuwe kansen. Vooralsnog ontbreekt lokaal en landelijk sturing om tot een structurele verbinding tussen deze werkvelden te komen.

Veel functionarissen en voorzieningen vanuit zowel de gemeente, het onderwijs, de (jeugd)zorg en de re-integratie bieden deze kwetsbare jongeren ondersteuning om een startkwalificatie of een duurzame plek op de arbeidsmarkt te verwerven. Er is inzet mogelijk vanuit structureel gefinancierde voorzieningen zoals de RMC-functie, het jongerenloket, arbeidstraining in het VSO, subsidies vanuit het Europees Sociaal Fonds en REA Colleges, maar er kan ook gebruik gemaakt worden van het persoonsgebonden budget. Daarnaast zijn er vrijwel overal lokale en tijdelijke projecten en kan er ook vaak een beroep gedaan worden op landelijke projectsubsidies om de arbeidsparticipatie van kwetsbare groepen te vergroten. Zo is er op dit moment onder andere extra geld beschikbaar voor de aanpak van jeugdwerkloosheid.

Voor gemeenten is het zaak om in de regio alle partijen aan tafel te krijgen: gemeente, UWV, werkplein, zorg, onderwijs en vooral ook werkgevers. Met het doel om met elkaar een indruk te krijgen van de omvang van de groep kwetsbare jongeren in de regio, de mogelijke voorzieningen en projecten en afspraken te maken over (de door de transities snel veranderende) taken en verantwoordelijkheden.

De Participatiewet, passend onderwijs, de veranderingen in de AWBZ en de jeugdhulp komen samen bij jeugdigen met wie het vaak chronisch niet goed gaat. Dit biedt de mogelijkheid om concrete maatschappelijke problemen als jeugdwerkloosheid en jeugdcriminaliteit integraal aan te pakken door gemeenschappelijke ambities te formuleren en op grond daarvan afspraken te maken. Het gaat dan bijvoorbeeld over stages in het bedrijfsleven voor jongeren met gedragsproblemen. Daarvan is immers bekend dat werk het risico op terugval kan verkleinen. Een kansrijke aanpak veronderstelt dan wel dat de leidinggevenden van deze jongeren op hun beurt ondersteuning krijgen (tips, consult) om de meest adequate begeleiding te geven. Natuurlijk zal dit voor lang niet alle jongeren voldoende zijn, maar voor de meesten wel.

Waar het om gaat is dat je bij deze jongeren eerst zicht moet krijgen op de belangrijkste vraagstukken om die vervolgens oplossingsgericht de verschillende domeinen aan elkaar te knopen. Je kijkt welke rol de betrokken voorzieningen kunnen spelen om die vraagstukken op te lossen. Niet de voorzieningen staan centraal maar de te arrangeren oplossingen. Vaak zal dat om maatwerk vragen. Maar omdat veel problemen op elkaar lijken, zijn er gaandeweg ook op het niveau van de samenwerking tussen voorzieningen meer structurele afspraken te maken die het bieden van oplossingen steeds gemakkelijker kan maken.

Arbeidstoeleiding via maatwerk

Gemeentelijke job-coaches en jongerenwerkers in Den Bosch helpen jongeren vanaf 18 jaar zonder startkwalificatie een opleiding of werk te vinden. De jongeren moeten bereid zijn te investeren in hun eigen ontwikkeling. Het uiteindelijke doel van het project *Traject Op Maat (TOM)* is dat deze jongeren duurzaam en legaal in hun eigen onderhoud kunnen voorzien. De jongeren krijgen individuele coaching, gecombineerd met een groepsprogramma. Een *TOM*-traject duurt zo lang als nodig is, maar gemiddeld stroomt een jongere na zes maanden door naar scholing of werk. Nazorg is een belangrijk onderdeel van de aanpak; na uitstroom houdt *TOM* contact via activiteiten en sociale media.

7. Acht aanbevelingen om de gezamenlijk ambities te realiseren ·

Samenwerken aan opvoeden, opgroeien en ontwikkelen vraagt om een gezamenlijke visie van betrokken partijen op de ontwikkeling van jeugdigen. Een stevig netwerk waarin preventieve activiteiten, de toegang naar jeugdhulp en afstemming over de aanpak van ondersteuningsvragen deel uit maken van de werkprocessen, bevordert dit en versterkt de jeugdige en zijn gezin bij het oplossen van eventuele problemen. Een jeugdige die zo ononderbroken mogelijk zijn schoolloopbaan kan doorlopen heeft de beste kansen om succesvol in de samenleving te kunnen participeren.

Bij passend onderwijs, de Participatiewet en de decentralisatie van de jeugdzorg en de AWBZ naar gemeenten komen vaak dezelfde kwetsbare jongeren en hun ouders in beeld. De nieuwe wetgeving is een middel om ervoor zorgen dat er meer samenhang en samenwerking komt tussen onderwijs, (jeugd)hulp en arbeidsmarkt zodat deze jongeren effectievere hulp krijgen en naar vermogen kunnen participeren in de samenleving. In de

onderliggende notitie *Passend onderwijs en jeugdhulp: een gedeelde verantwoordelijkheid* worden de verschillende ontwikkelingen geschetst op grond waarvan de Denktank Transformatie Jeugdinstel de volgende aanbevelingen doet:

1. Hoe verschillend ook: onderwijs en jeugdhulp hebben vergelijkbare doelen. Goed onderwijs legt voor elk kind een basis om gezond op te groeien en zich optimaal te ontwikkelen. Onderwijs bereidt jeugdigen voor op hun toekomst: participatie in de samenleving. Bijdragen aan herstel van het 'gewone' leven en participatie van jeugdigen zijn de belangrijkste doelen voor de jeugdhulp. Het realiseren van sterke gezinnen, sterke wijken en sterke scholen vraagt om een samenhangende aanpak op alle leefgebieden: de samenwerking tussen beide domeinen. Bestuurders uit onderwijs, jeugdhulp en gemeenten moeten hiervan doordrongen zijn. Bij de uitvoering van jeugdhulp zou de schoolloopbaan van jeugdigen altijd aandacht moeten krijgen. Leerbaarheid is de belangrijkste beïnvloeder van de behandelduur. Daarom is het belangrijk om de bestaande verhoudingen en werkprocessen te transformeren.
2. Opgroeien en ontwikkelen gaat het beste als ouders en jeugdige zelf aan het roer staan, ook als er thuis of op school ondersteuning nodig is. Betrokkenheid van ouders verhoogt de effectiviteit van onderwijs én van hulp. Hulpverlening die bijdraagt aan de schoolcarrière van een kind, motiveert ouders. Wanneer uitgangspunt is dat onderwijs en jeugdhulp samen met ouders en jeugdige oplossingen vinden, dan versterkt dat de gewenste transformatie en meer samenhang tussen beide werelden.
3. Hulp en ondersteuning voor jeugdigen, ouders en steun voor docenten in de omgang met jeugdigen die zich anders gedragen moet praktisch en nabij georganiseerd worden. Dat moet zowel thuis als op school beschikbaar zijn en aansluiten bij de behoeften van betrokkenen. Jeugdhulp in de nabijheid van de school betekent hulp erbij halen, in plaats van jeugdigen verwijzen naar speciale voorzieningen. Nabijheid van bijvoorbeeld de jeugdgezondheidszorg kan verzuim en uitval door ziekte helpen voorkomen. Nabijheid van gedragsdeskundigheid kan ervoor zorgen dat de leertijd toeneemt. Van jeugdhulp mag verwacht worden dat ze aansluiten op de behoeften van school. Tegelijkertijd mag van docenten verwacht worden dat ze de kennis en vaardigheden hebben om met kinderen die anders zijn, om te gaan en met hen en hun ouders goede gesprekken voeren. Docenten en jeugdhulpmedewerkers kunnen van elkaar leren. Dit veronderstelt een lerende, open en nieuwsgierige houding van zowel school als jeugdhulp. Professionals kunnen met elkaar die samenhangende aanpak op verschillende leefgebieden realiseren door elkaar te leren kennen, elkaars aanbod te kennen en elkaar weten te vinden. Bestuurders moeten sturen op het overbruggen van cultuurverschillen en afspraken maken die bijdragen aan de samenwerking.
4. Samen optrekken in de toegang tot extra onderwijsondersteuning en jeugdhulp, is de enige manier om het principe van één kind, één gezin, één plan te realiseren. Een gezamenlijke toegang is efficiënter en kan helpen bij het snel op- en afschalen van de noodzakelijke hulp. Bestuurders moeten de inrichting van een gezamenlijke toegang tot hulp bevorderen.
5. Bij het creëren van een samenhangende aanpak is een onderscheid naar leeftijdscategorieën noodzakelijk. Jeugdigen op het speciaal (basis)onderwijs en jongeren in het vo en mbo zijn niet of minder gebonden aan een wijk. Basisscholen juist weer wel. De manier waarop jeugdhulp aansluit bij onderwijs is daardoor per onderwijssector verschillend. In de praktijk ontstaan voorbeelden van één stedelijk

wijkteam voor alle vo-scholen en het mbo als wijk. Bestuurders moeten ervoor zorgen dat bij de herinrichting van de jeugdhulp niet de structuren, maar de reële ondersteuningsvragen van ouders, jeugdigen en scholen richting geven aan de aansluiting.

6. Voor kinderen met langdurige en zwaardere problemen is meer samenhang tussen de meer specialistische hulpverlening en (speciaal) onderwijs eveneens noodzakelijk. Voor sommige jeugdigen is een geïntegreerd programma van onderwijs en behandeling de enige mogelijkheid om onderwijs te kunnen volgen, voor anderen kan de focus op onderwijs (werken aan toekomstperspectief) in de behandeling bijdragen aan het succes van die behandeling. Onderwijsperspectief na behandeling zal vanaf de start van het traject aandacht moeten hebben. Goed contact en samenwerking met de school, de thuissituatie en eerdere hulp kunnen de verblijfsduur in een instelling verkorten en terugkeer naar het 'gewone' leven vergemakkelijken.
7. Om een transformatie in zowel onderwijs als jeugdhulp te realiseren is het cruciaal om een systematische aanpak te ontwikkelen en de afspraken te monitoren die in de OOGO's worden gemaakt. Door te werken met prestatie-indicatoren en door te leren van casuïstiek kan een leer- en verbeterbeweging ontstaan en de samenwerking steeds beter worden.
8. We moeten erkennen dat de werelden van onderwijs en jeugdhulp verschillend zijn. Alleen al in aantallen: elke dag gaan 2,5 miljoen kinderen naar het primair en voortgezet onderwijs. De jeugdhulp houdt zich bezig met circa 10% van deze kinderen. Ontwikkelingen in het samenbrengen van beide werelden zullen stapje voor stapje gaan. Om de samenwerking tussen jeugdhulp en onderwijs te verbeteren is kennis over wat daarbij werkt noodzakelijk. Zowel binnen gemeenten als bij samenwerkingsverbanden passend onderwijs is daarover vaak te weinig kennis voor handen. De komende jaren is het noodzakelijk om hiervoor meer kennis te ontwikkelen, te delen, te ontsluiten, te evalueren en weer te vernieuwen. Een landelijk programma voor een effectieve transformatie van zowel (passend) onderwijs als jeugdhulp is hiervoor wenselijk.